

การออกแบบพื้นที่สร้างสรรค์สำหรับเด็กวัยก่อนเรียน

โสภภาพร พันธุ์ลาวัณย์, ปร.ด.^{1*}

วรรณภา เพ็งศรี, กศ.ม.²

บทคัดย่อ

แนวคิดของการจัดพื้นที่สร้างสรรค์ เริ่มจากในครอบครัว และต่อยอดไปในชุมชน เพื่อส่งเสริมพัฒนาการในเด็กปฐมวัย โดยอาศัยการทำงานร่วมกันแบบสหวิชาชีพและมีระบบสนับสนุนที่ดีเพื่อให้ประสบความสำเร็จ งานวิจัยนี้เป็นวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีวัตถุประสงค์ในการพัฒนารูปแบบพื้นที่สร้างสรรค์สำหรับเด็กวัยก่อนเรียน บ้านร่องห้า จ.พะเยา กลุ่มตัวอย่างจำนวน 70 คน ประกอบด้วย ผู้ปกครองที่นำบุตรหลานมาฝึกพัฒนาการในศูนย์เด็กเล็ก จำนวน 30 คน ผู้นำชุมชน จำนวน 30 คน และเด็กวัยรุ่นที่อายุ 14 ถึง 16 ปี จำนวน 10 คน เก็บข้อมูลระหว่าง มีนาคม-สิงหาคม 2565 เครื่องมือที่ใช้ คือคำถามปลายเปิดสำหรับการประชุมกลุ่ม การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม และการบันทึกภาคสนาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์แก่นสาระ (thematic analysis) ผลการวิจัย พบว่าพื้นที่สร้างสรรค์ คือ พื้นที่ของ“หอเจ้าบ้าน” สร้างฐานกิจกรรมต่าง ๆ เช่น ฐานปิ่นปายเชือก ฐานชิงช้า รูปแบบในการสร้างพื้นที่สร้างสรรค์ ประกอบด้วย องค์ประกอบตามรูปแบบร่องห้าโมเดล (RONGHA Model) รายละเอียด ดังนี้ R: regulation ประกาศใช้กติกาชุมชน ให้เป็นกิจกรรมที่สมาชิกในชุมชนทำร่วมกัน O: organization การจัดองค์กร คือ คน เงิน เวลา สิ่งของ โดยการแต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อบริหารทรัพยากรการบริหาร และประสานงานในทุกๆ กิจกรรม N: need สำรวจความต้องการของผู้ปกครอง และนำมาออกแบบกิจกรรม G: guide ให้ความรู้กับสมาชิกในชุมชนจากวิทยากรภายนอกและปราชญ์ชาวบ้าน H: health and happily จุดเน้นของกิจกรรม คือ ส่งเสริมสุขภาพกายและจิตใจ และ A: assistance องค์กรภาครัฐและเอกชนในท้องถิ่นให้การช่วยเหลือ ดังนั้นการพัฒนาพื้นที่สร้างสรรค์สำหรับเด็กวัยก่อนเรียนต้องอาศัยความร่วมมือของเทศบาล พ่อแม่-ผู้ปกครอง แกนนำชุมชน ครูประจำศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ในการออกแบบกิจกรรมให้สอดคล้องกับบริบทของชุมชน

คำสำคัญ: พื้นที่สร้างสรรค์, เด็กวัยก่อนเรียน, การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม, รูปแบบร่องห้าโมเดล

วันที่รับ: 26 มีนาคม 2566 วันที่แก้ไข: 10 สิงหาคม 2566 วันที่ตอบรับ: 26 สิงหาคม 2566

¹ อาจารย์, วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี พะเยา คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยพระบรมราชชนก

* ผู้ติดต่อหลัก อีเมล sopaporn.p@bcnpy.ac.th

² ครูชำนาญการพิเศษ, ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านร่องห้า จังหวัดพะเยา

Design of creative space for early childhood

Sopaporn Panthulawan, Ph.D^{1*}

Wanna Phengsri, M.Ed.²

Abstract

The concept of creative space arrangement starts in the family and extends to the community to promote development in early childhood. It relies on interdisciplinary collaboration and a strong support system to succeed. This research is participatory action research. The objectives of this research were to develop a creative space for an early childhood model in Ban Rong Ha, Phayao. The population was divided into three groups: 30 parents who brought their children to practice development in the child care center; 30 community leaders; and 10 adolescents between the ages of 15 and 20 years. Data were collected from March to August 2022. The research instrument was open-ended questions for focus group discussion. The feasibility of the questionnaire was considered by three experts. The data were analyzed through thematic analysis. The results showed that creative spaces were the spiritual spaces of community. There are various activity-learning bases, such as climbing and swings. The models of the creative space were RONGHA Model. The details are as follows: R: Regulation is defined as declaring community rules that creating a creative space is an activity that members of the community do together. O: Organization is defined as organizing the administrative elements of man, money, time, and material by appointing a working group to manage administrative resources. And coordinate every activity. N: Need is defined as a survey of parents' requirements and conduct to design the activities. G: Guide, the guide defines introducing knowledge to community members by experts and folk philosophers. H: Health and happiness are defined as the focus of the activity being to promote physical and mental health and A: Assistance is defined as local government and non-governmental organizations providing assistance. Therefore, the development of a creative space requires cooperation from the local government, parents, community leaders, and teachers of early childhood. The design of activities in accordance with the community context is necessary.

Keywords: Creative space, Early childhood, Participatory action research, RONGHA Model

Received: Mar 26, 2023 Revised: Aug 10, 2023 Accepted: Aug 26, 2023

¹ Lecturer, Boromarajonnani College of Nursing, Phayao, Faculty of Nursing, Praboromarajchanok Institute

* Corresponding author e-mail: sopaporn.p@bcnpy.ac.th

² Senior professional level teacher, The early childhood development center, Ban Rongha, Phayao

บทนำ

ปัญหาของการพัฒนาการเด็กปฐมวัย คือ 1 ใน 10 ของเด็กประสบภาวะทุพโภชนาการเรื้อรังปานกลางหรือรุนแรง (เตี้ย) ภาวะทุพโภชนาการเฉียบพลัน ปานกลางหรือรุนแรง (ผอม) พบในสัดส่วน ร้อยละ 5.4 ของเด็กอายุต่ำกว่า 5 ปี พบสูงสุดในเด็กอายุ 0-5 เดือน ร้อยละ 12.4 และร้อยละ 50.9 ที่เล่นอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ มีการปล่อยเด็กอายุต่ำกว่า 5 ปี ทิ้งไว้โดยได้รับการดูแลที่ไม่เพียงพอ ร้อยละ 6.1 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2559) สงสัยพัฒนาการของเด็กปฐมวัยล่าช้า ร้อยละ 28 (สำนักสารนิเทศ สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข, 2564) สอดคล้องกับการศึกษาของ สุพัตรา บุญเยี่ยม (2565) ที่พบว่า สงสัยพัฒนาการของเด็กปฐมวัยล่าช้า ด้านภาษามากที่สุด ร้อยละ 33.8 รองลงมา คือกล้ามเนื้อเล็ก ร้อยละ 11.8 การปรับตัวด้านสังคมและการช่วยเหลือตัวเอง ร้อยละ 3.4 และกล้ามเนื้อมัดใหญ่ ร้อยละ 3.3 พัฒนาการที่สมวัยของเด็กปฐมวัย มีสาเหตุมาจากหลายปัจจัย เช่น พฤติกรรมการเลี้ยงดูเด็กของผู้เลี้ยงดูเด็ก เด็กใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ สูงสุด 10 ชั่วโมงต่อวัน

การแก้ไขปัญหาคือการพัฒนาการจึงเป็นบทบาทหลักของผู้ปกครอง หรือผู้ดูแลที่จะต้องเลี้ยงดูและส่งเสริมประสบการณ์ต่างๆ ให้แก่เด็กในช่วงอายุนี้นี้ แต่ด้วยสภาพเศรษฐกิจ สังคม ปัจจุบันส่งผลให้การดูแลเด็กปฐมวัยเปลี่ยนไป พ่อแม่ส่วนใหญ่ไม่สามารถเลี้ยงดูลูกด้วยตัวเอง โดยเฉพาะเด็กในช่วง 0-2 ปี ได้รับการเลี้ยงดูโดยให้ญาติดูแล ผากเพื่อนบ้านรับเลี้ยง ผากสถานรับเลี้ยงเด็กเอกชน เด็กกลุ่มอายุ 3-5 ปี จะใช้บริการสถานพัฒนาเด็กและตามอัยการด้วยเหตุนี้ การส่งเสริมพัฒนาการของเด็กปฐมวัยจึงกลายเป็นบทบาทที่สำคัญของครูปฐมวัยและพี่เลี้ยงในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ได้ให้ความสำคัญในการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กทั่วประเทศ ด้วยการพัฒนาระบบการเรียนรู้ผ่านสื่อ ภูมิปัญญา พื้นที่กิจกรรมทางกาย ในแนวคิดการสร้างพื้นที่สร้างสรรค์สำหรับเด็ก โดยเน้นที่การสร้างสุขภาวะที่ดี 4 ด้าน คือ กาย จิต สังคม และปัญญา ด้วยนโยบาย 3 ดี ซึ่งหมายถึง สื่อดี พื้นที่ดี และภูมิดี ภายใต้โครงการมหัศจรรย์สื่อสร้างสรรค์ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ด้วยการพัฒนาศักยภาพครูปฐมวัย เพื่อให้เป็นแกนนำในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านสื่อ พื้นที่สร้างสรรค์ สร้างการมีส่วนร่วมของหน่วยงาน พ่อแม่ ผู้ปกครองในพื้นที่ มีการนำแนวทาง 3 ดี มาจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับเด็ก โดยให้คำนิยามของคำว่า สื่อดี หมายถึง สื่อการเรียนรู้/อุปกรณ์/กระบวนการ/กิจกรรมที่ผลิตขึ้นเป็นวัสดุธรรมชาติเพื่อให้เด็กเกิดการเรียนรู้คิดวิเคราะห์ด้วยตนเอง มีความปลอดภัย การจัดพื้นที่ดี หมายถึง การออกแบบพื้นที่ร่วมกันทั้งครู เด็ก ผู้ปกครอง ชุมชน ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน เป็นพื้นที่ทางกายภาพที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็ก การจัดกระบวนการให้เกิดภูมิดี หมายถึง การใช้ภูมิความรู้ ภูมิปัญญาในชุมชน มาเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้สร้างสรรค์ เด็กเกิดภูมิคุ้มกันในการป้องกันตนเอง รู้เท่าทัน มีความสามารถในการเรียนรู้ (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, 2561)

แนวคิดของการจัดพื้นที่ดี หรือพื้นที่สร้างสรรค์ เริ่มจากในครอบครัว เช่น มุมศิลปะสร้างสรรค์ มุมดนตรีและการเคลื่อนไหว มุมทำทนายเสริมพลัง มุมทราย ดิน แป้งปั้น มุมน้ำ แปลงผักธรรมชาติ และมุมสงบถ้าลับส่วนตัว และมีความมุ่งหวังให้พัฒนาการจัดพื้นที่สร้างสรรค์ต่อยอดไปในชุมชน เพื่อให้เกิดสมรรถนะในเด็ก ให้เด็กเรียนรู้สิ่งใหม่ ผักคิดวิเคราะห์ ผักแก้ปัญหา ตัดสินใจ ประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวัน จึงส่งเสริมให้มีพื้นที่สร้างโอกาสและประสบการณ์ในการพัฒนาที่ตอบสนองต่อความต้องการของเด็กที่เหมาะสมและรอบด้านตามวัยโดยการมีส่วนร่วมของเด็ก ครอบครัวและชุมชน มีเป้าหมายให้เกิดการทำงานร่วมกันในรูปของภาคีเครือข่ายในชุมชนเพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัย คือ

เพื่อส่งเสริมให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเพื่อการพัฒนาตามบริบทของแต่ละพื้นที่ เนื่องจากชุมชน คือ แหล่งรวมองค์ความรู้ มีสถานที่ทำการต่าง ๆ เด็กต้องเรียนรู้เกี่ยวกับชุมชน ผ่านกิจกรรมที่ได้ปฏิสัมพันธ์กับชุมชนด้วยตนเองแต่ ฤกษ์มา จุลสงค์ และ ปิ่นหทัย หนูนวล (2563) พบปัญหาที่เกิดจากการสร้างเครือข่ายชุมชนในการมีส่วนร่วมดูแลเด็กปฐมวัยอย่างยั่งยืน พบว่า ขาดการเชื่อมประสานระหว่างครอบครัวและชุมชน ที่เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็กและเยาวชน โดยเฉพาะ กลุ่มเด็กปฐมวัย ช่วงอายุตั้งแต่เกิดจนถึง 5 ปี ครอบครัวและชุมชน ยังขาดความรู้ ความเข้าใจ ในกระบวนการการดูแล อย่างมีประสิทธิภาพ

ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านร่องห้า ตั้งอยู่ในตำบลบ้านต้อม อยู่ในเขตเมือง องค์การทางศาสนา คือ วัดศูนย์กลางของความเชื่อ คือ หอเจ้าบ้าน ที่เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจที่ชาวบ้านนับถือสืบต่อกันมานาน อาชีพหลักของประชาชน คือ ทำนา ทำสวน ทำไร่ ค้าขาย รับราชการ อาชีพเสริมหัตถกรรม และรับจ้างทั่วไป ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านร่องห้า ให้บริการในการดูแลเด็ก ระหว่างอายุ 2 ถึง 5 ปี จำนวน 8 หมู่บ้าน มีเด็กปฐมวัยที่อยู่ในความดูแลของศูนย์ จำนวน 53 คน ได้จัดกิจกรรมในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยอย่างต่อเนื่องผ่านโครงการมหัศจรรย์สื่อสร้างสรรค์ 3 ดี ซึ่งมีครอบครัวที่ร่วมโครงการ 15 ครอบครัว มีการจัดกิจกรรมเรียนรู้ผ่านสื่อสร้างสรรค์ทั้งในระดับครอบครัวและระดับชุมชน แต่พบปัญหาคือ จำนวนครอบครัวที่เข้าร่วมยังมีจำนวนน้อย ยังไม่สามารถที่จะสรุปองค์ความรู้ให้เป็นครอบครัวต้นแบบได้ และยังขาดความต่อเนื่องในการประสานงานกับองค์กรภายในชุมชน การมีส่วนร่วมของ องค์กรชุมชน ทุกฝ่ายยังมีน้อยและยังขาดความเป็นรูปธรรม ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการออกแบบพื้นที่สร้างสรรค์ โดยมีเป้าหมายให้เกิดการทำงานร่วมกันในรูปของภาคีเครือข่ายในชุมชนเพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัย ผ่านกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (participatory action research: PAR) โดยใช้แนวคิดหรือกรอบแนวคิดของ เคมมิส, แมคแท็กการ์ด, และนิคสัน (Kemmis, McTaggart, & Nixon, 2014) เนื่องจาก กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม จะสามารถพัฒนาและการแก้ไขปัญหาที่มุ่งไปที่การค้นหาแนวทางที่เป็นรูปธรรมที่เกิดจากการระดมสมองของหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้อง อาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่มีความสอดคล้องกับบริบทของชุมชน บ้านร่องห้า จังหวัดพะเยา ซึ่งคาดหวังว่าพื้นที่สร้างสรรค์จะเป็นจุดรวมในการทำกิจกรรมเพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัย รวมถึงพ่อแม่ หรือผู้ปกครองที่นำส่งเด็กเล่นในพื้นที่สร้างสรรค์แห่งนี้จะมีโอกาสในการทำกิจกรรมร่วมกัน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางด้านสุขภาพ ซึ่งจะสามารถเป็นพื้นที่ที่ทุกคนในชุมชนได้ใช้ประโยชน์ร่วมกัน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. ศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการสร้างพื้นที่สร้างสรรค์สำหรับเด็กวัยก่อนเรียน
2. พัฒนารูปแบบพื้นที่สร้างสรรค์อย่างมีส่วนร่วมสำหรับเด็กวัยก่อนเรียน

ระเบียบวิธีวิจัย

รูปแบบการวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (participatory action research: PAR) โดยใช้ วงจรการวางแผน (planning) การปฏิบัติ (action) การสังเกต (observing) และการสะท้อนกลับ (reflecting) ตามแนวคิดของ เคมมิส, แมคแท็กการ์ด, และนิคสัน (Kemmis, McTaggart, & Nixon, 2014) โดยมีระยะเวลาในการดำเนินการวิจัย ระหว่าง 15 มีนาคม – 15 สิงหาคม 2565

ผู้ให้ข้อมูล

คัดเลือกผู้ให้ข้อมูล โดยวิธีแบบเฉพาะเจาะจง เลือกคนที่เป็นตัวแทนของแต่ละกลุ่ม โดยครอบคลุมทุกกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับการสร้างพื้นที่สร้างสรรค์ และเป็นคนที่สามารถให้ข้อมูลประเด็นสำคัญได้ (key Informant) แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 กลุ่มผู้ปกครอง คือ บิดา มารดา หรือ ผู้ดูแลเด็ก จำนวน 30 คน กลุ่มที่ 2 กลุ่มผู้นำชุมชน คือ นายกเทศมนตรีตำบลบ้านต๋อม คณะผู้บริหารสมาชิกสภาเทศบาล ผู้นำชุมชน ตัวแทนอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) ตัวแทนกลุ่มผู้สูงอายุ เจ้าอาวาส ตัวแทนประชาคมหมู่บ้าน ประธานแม่บ้าน รวม 30 คน กลุ่มที่ 3 เด็กวัยรุ่น จำนวน 10 คน

เกณฑ์การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลเข้าร่วมการวิจัย (inclusion criteria)

1. กลุ่มผู้ปกครองที่นำบุตรหลานมาฝึกพัฒนาการในศูนย์ เด็กเล็กบ้านร่องห้า
2. กลุ่มเด็กวัยรุ่น มีอายุระหว่าง 14 ถึง 16 ปี เป็นตัวแทนจากกลุ่มเยาวชนที่ได้รับการแต่งตั้งโดยเทศบาลบ้านต๋อม เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาชุมชน จบจากศูนย์เด็กเล็กบ้านร่องห้า ปัจจุบันเรียนที่โรงเรียนบ้านร่องห้า สามารถบอกความต้องการแทนเด็กได้

ทั้ง 2 กลุ่มอาศัยอยู่ในเขตบ้านต๋อม เขต 1 (8 หมู่บ้าน) อย่างน้อย 1 ปี ไม่มีปัญหาในการได้ยิน การพูด เข้าใจภาษาไทยได้ดี และสมัครใจให้ข้อมูล

เกณฑ์การคัดผู้เข้าร่วมการวิจัยออก (exclusion criteria) คือ ขอลถอนตัวจากการเข้าร่วมวิจัย

เครื่องมือวิจัย ผู้วิจัยสร้างคำถามปลายเปิดสำหรับการประชุมกลุ่ม ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับพื้นที่สร้างสรรค์ ตามแนวคิด 3 ดี ประกอบด้วย สื่อดี พื้นที่ดีและภูมิดี ภายใต้โครงการมหัศจรรย์สื่อสร้างสรรค์ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โดยแบ่งเป็นตามระยะของการเก็บรวบรวมข้อมูล ตามขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ขั้นตอนการวางแผนสร้างพื้นที่สร้างสรรค์ (planning) ประกอบด้วยเครื่องมือ 2 ชุด ชุดที่ 1 คือ แบบบันทึกข้อมูลทั่วไป ประกอบด้วย ความสัมพันธ์กับเด็ก/บทบาทในชุมชน เพศ อายุ ระดับการศึกษา ชุดที่ 2 คือ แนวคำถามปลายเปิดเพื่อวางแผนสร้างพื้นที่สร้างสรรค์ แบ่งออกเป็น 3 ชุดคำถามย่อย โดยแยกตามกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ดังนี้ 1) กลุ่มผู้ปกครอง 2) กลุ่มผู้นำชุมชน 3) กลุ่มเด็กวัยรุ่น

ขั้นตอนที่ 2 ขั้นตอนการปฏิบัติ (action) และ ขั้นตอนที่ 3 ขั้นตอนการสังเกต (observing) โดยการถ่ายภาพประกอบ ในขั้นตอนของการสร้างพื้นที่สร้างสรรค์ ซึ่งขออนุญาตก่อนบันทึกภาพ และขออนุมัติจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

ขั้นตอนที่ 4 ขั้นตอนค้นหาปัญหาและอุปสรรคในการสร้างพื้นที่สร้างสรรค์ (reflecting) ประกอบด้วยเครื่องมือ 2 ชุด ชุดที่ 1 คือ แนวคำถามปลายเปิดเพื่อการค้นหาปัญหาและอุปสรรคในการสร้างพื้นที่สร้างสรรค์ แบ่งออกเป็น 3 ชุดคำถามย่อย โดยแยกตามกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ดังนี้ 1) กลุ่มผู้ปกครอง 2) กลุ่มผู้นำชุมชน 3) กลุ่มเด็กวัยรุ่น ชุดที่ 2 คือ แนวคำถามปลายเปิดเพื่อการออกแบบพื้นที่สร้างสรรค์ แบ่งออกเป็น 3 ชุดคำถามย่อย โดยแยกตามกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ดังนี้ 1) กลุ่มผู้ปกครอง 2) กลุ่มผู้นำชุมชน 3) กลุ่มเด็กวัยรุ่น

พิจารณาเนื้อหาของเครื่องมือ โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน ประกอบด้วย อาจารย์พยาบาลที่มีความเชี่ยวชาญด้านพัฒนาการเด็ก จำนวน 2 คน และผู้เชี่ยวชาญที่รับผิดชอบงานการศึกษาในชุมชน แก้ไขปรับปรุงตามคำแนะนำ และทดลองใช้กับผู้ให้ข้อมูลที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มผู้ปกครอง จำนวน 3 คน กลุ่มผู้นำชุมชน จำนวน 3 คน

กลุ่มเด็กวัยรุ่น จำนวน 3 คน ซึ่งเป็นคนที่ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมาย เพื่อให้พิจารณาความเข้าใจภาษาที่ใช้ในประโยคคำถาม ความยากง่ายของการใช้คำและปรับสำนวนให้มีความเหมาะสมตามข้อเสนอแนะ

พิจารณาความน่าเชื่อถือ (trustworthiness) งานวิจัย ด้านความน่าเชื่อถือ (credibility) ต่อความจริงของข้อมูลที่ค้นพบ คณะผู้วิจัยที่มีความชำนาญด้านการวิจัยเชิงคุณภาพ และเชี่ยวชาญด้านการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยดำเนินการสัมภาษณ์ด้วยตนเอง อีกทั้งคณะผู้วิจัยมีความคุ้นชินกับบริบทของพื้นที่ สำหรับการยืนยันความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่ค้นพบ โดยให้ครูประจำศูนย์เด็กเล็ก จำนวน 3 คน ทบทวนข้อค้นพบจากการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อความสมบูรณ์และความน่าเชื่อถือในการวิเคราะห์ข้อมูล (review triangulation) ด้านการได้รับการยืนยัน (conformability) ของข้อมูล ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลจากสนทนากลุ่ม จำนวน 3 กลุ่ม ที่ครอบคลุมทุกกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับการสร้างพื้นที่สร้างสรรค์ และเป็นคนที่สามารถให้ข้อมูลประเด็นสำคัญได้ (key Informant) ส่งผลให้ได้ข้อมูลที่เป็นธรรมชาติของชุมชน และผู้วิจัยสรุปประเด็นปัญหา และแนวทางการพัฒนาพื้นที่สร้างสรรค์ภายใต้บริบทของพื้นที่ โดยปราศจากอคติ ด้านการนำไปขยายผล (transferable) สามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในการพัฒนาพื้นที่สร้างสรรค์สำหรับเด็กวัยก่อนเรียน ในชุมชนอื่น ๆ ที่มีบริบทที่คล้ายคลึงกัน เนื่องจากสรุปผลตามหลักการของการบริหารองค์การ เพราะการดำเนินงานในชุมชนใด ๆ เปรียบเสมือนการดำเนินงานในองค์กร และการวิจัยในครั้งนี้ได้ดำเนินการตามกระบวนการวิจัยของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (participatory action research: PAR) โดยใช้วงจรการวางแผน (planning) การปฏิบัติ (action) การสังเกต (observing) และการสะท้อนกลับ (reflecting) สามารถแสดงความไว้วางใจในผลการวิจัยได้ (dependable) (Leininger, 2002)

การพิทักษ์สิทธิกลุ่มตัวอย่าง การวิจัยครั้งนี้ผ่านการพิจารณาอนุมัติจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี พะเยา เลขที่การรับรอง REC 012/64 วันที่รับรอง 15 ธันวาคม 2564 ผู้วิจัยได้มีการพิทักษ์สิทธิกลุ่มตัวอย่างโดยไม่ระบุชื่อในการวิจัย ชี้แจงวัตถุประสงค์การวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล ชี้แจงว่าสามารถถอนตัวได้โดยไม่มีผลกระทบ การเก็บข้อมูลที่ให้เป็นความลับ และให้ลงนามยินยอมเข้าร่วมวิจัยเพื่อพิทักษ์สิทธิของกลุ่มตัวอย่าง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนที่ 1 ขั้นตอนการวางแผน (planning) คัดเลือกกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 3 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้ปกครอง กลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มเด็กวัยรุ่น ให้ความรู้เกี่ยวกับที่มาของโครงการ 3 ดี กิจกรรม 3 ดี ประโยชน์ของพื้นที่สร้างสรรค์ และนำเสนอตัวอย่างของกิจกรรมการสร้างพื้นที่สร้างสรรค์ แก่กลุ่มเป้าหมาย 3 กลุ่ม โดยครูชำนาญการพิเศษประจำศูนย์ฯ ที่ได้เข้าร่วมโครงการมหัศจรรย์สื่อสร้างสรรค์ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก กับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) วางแผนการสร้างพื้นที่สร้างสรรค์ โดยร่วมกันคัดเลือกสถานที่และออกแบบกิจกรรม ดำเนินการในเดือน มีนาคม 2565 โดยการให้ความรู้ใช้วิธีบรรยาย ส่วนการวางแผนการสร้างพื้นที่สร้างสรรค์ใช้แนวคำถามปลายเปิดเพื่อวางแผนสร้างพื้นที่สร้างสรรค์ ในการรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนที่ 2 ขั้นตอนการปฏิบัติ (action) ดำเนินการสร้างพื้นที่สร้างสรรค์สำหรับเด็กวัยก่อนเรียนในเดือน มีนาคม 2565 และทำกิจกรรมตามแผนที่กำหนดไว้ ระหว่างเดือน พฤษภาคม - สิงหาคม 2566 โดยการปรับปรุงพื้นที่สร้างฐานกิจกรรม และทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่ส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ใช้การสังเกตพฤติกรรมในการทำกิจกรรม

ขั้นตอนที่ 3 ขั้นตอนการสังเกต (observing) ติดตามการสร้างพื้นที่สร้างสรรค์ โดยการปฏิบัติตามกำหนดการจัดกิจกรรมเดือนละ 1 ครั้ง ตามตารางกิจกรรมใช้การสังเกตพฤติกรรมในการทำกิจกรรม

ขั้นตอนที่ 4 ขั้นตอนการสะท้อนกลับ (reflecting) โดยการระดมสมองกลุ่มเป้าหมายทั้ง 3 กลุ่มเพื่อค้นหาปัญหาอุปสรรคในการดำเนินกิจกรรมการสร้างพื้นที่สร้างสรรค์ ดำเนินการในเดือนสิงหาคม 2566 โดยใช้คำถามปลายเปิดในการรวบรวมข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลปัญหาและอุปสรรคในการสร้างพื้นที่สร้างสรรค์, การออกแบบพื้นที่สร้างสรรค์ โดยใช้การวิเคราะห์แก่นสาระ (thematic analysis) ตามขั้นตอน ดังนี้ เริ่มต้นจากถอดข้อความจากข้อมูลที่รวบรวมได้ นำมาสร้างรหัส (code) จากการจัดกลุ่มข้อมูลที่สัมพันธ์กัน จากนั้นกำหนดหัวข้อ (theme) และทบทวนหัวข้อกับข้อมูลที่รวบรวมได้ (Braun & Clarke, 2006)

ผลการวิจัย

บริบทชุมชน ชุมชนบ้านร่องห้า ตั้งอยู่ตำบลบ้านต๋อม มีทั้งหมด 18 หมู่บ้าน มีถนนพหลโยธิน ตัดแบ่งตำบลบ้านต๋อม ออกเป็น 2 เขต เขตที่ 1 ประกอบด้วยจำนวน 8 หมู่บ้าน เขตที่ 2 ประกอบด้วยจำนวน 10 หมู่บ้าน บ้านร่องห้าตั้งอยู่ในเขต 1 อยู่ในเขตเมือง ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ร้อยละ 80 ศาสนาอื่นประมาณ ร้อยละ 20 มีองค์กรทางศาสนา ได้แก่ วัด ศูนย์กลางของความเชื่อ คือ หอเจ้าบ้าน ที่เป็นที่ยอมรับของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวบ้านนับถือ สืบต่อกันมานาน อาชีพหลักของประชาชน คือ ทำนา ทำสวน ทำไร่ ค้าขาย รับราชการ อาชีพเสริมหัตถกรรม และรับจ้างทั่วไป มีศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านร่องห้า รับผิดชอบส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยให้กับเขต 1 ส่วนศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านต๋อมดง และศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านร่องไม้ รับผิดชอบส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยให้กับเขต 2

ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

กลุ่มที่ 1 กลุ่มผู้ปกครอง จำนวน 30 คน เป็นเพศหญิง จำนวน 21 คน เพศชาย 9 คน ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 50-55 ปี ร้อยละ 46.67 มีอาชีพแม่บ้าน เกี่ยวข้องกับเด็กปฐมวัย โดยเป็น ย่า-ยาย และมีระดับการศึกษาในระดับประถมศึกษาเป็นส่วนใหญ่

กลุ่มที่ 2 กลุ่มผู้นำชุมชน จำนวน 30 คน เป็นเพศชาย จำนวน 24 คน เพศหญิง 6 คน มีอายุระหว่าง 45 -50 ปี ร้อยละ 33.33, 50-55 ปี ร้อยละ 46.67 และมีระดับการศึกษาในระดับปริญญาตรีเป็นส่วนใหญ่

กลุ่มที่ 3 เด็กวัยรุ่น จำนวน 10 คน ทุกคนเรียนอยู่โรงเรียนบ้านร่องห้า ศึกษาในระดับมัธยมต้น เป็นเพศชาย และหญิงในสัดส่วนที่เท่ากัน และเกิดในชุมชนบ้านร่องห้า ทุกคนเคยมาเรียนที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านร่องห้า

ผลการศึกษารายงานตามขั้นตอนตามกรอบการวิจัย 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. ผลการวางแผนสร้างพื้นที่สร้างสรรค์ มีประเด็นย่อยที่พบ ดังนี้

ผลการศึกษาสามารถสรุปประเด็นที่สำคัญได้ทั้งหมด 3 ประเด็น ดังนี้

1.1 การคัดเลือกพื้นที่สร้างสรรค์ ผลที่ได้คือ ชุมชนบ้านร่องห้า มีพื้นที่ว่างเปล่าและเป็นสถานที่จัดกิจกรรมประจำปีของชุมชนอยู่แล้ว เรียกว่า “หอเจ้าบ้าน” ใช้ทำพิธีบวงสรวงสิ่งศักดิ์ ปีละ 1 ครั้ง มีอาคารเอนกประสงค์อยู่ในพื้นที่ ตั้งอยู่ในพื้นที่ของหมู่ 13 หมู่บ้านใกล้เคียง คือ หมู่ 15 ซึ่งมีเด็กหมู่ 13 และหมู่ 15 มาเรียนที่ศูนย์เด็กเล็กจำนวนมาก มีพื้นที่กว้างขวาง มีต้นไม้ใหญ่ให้ความร่มรื่น จึงเหมาะสมกับการทำพื้นที่สนามเด็กเล่นให้กับเด็ก ดังเช่น

การสนทนากลุ่มผู้นำชุมชน ให้ความเห็นว่า “ในหมู่บ้านของเรามีพื้นที่ว่าง คือ หอเจ้าบ้านที่เหมาะสมเพราะมีทั้งต้นไม้ใหญ่ และอาคารเอนกประสงค์”

1.2 การออกแบบกิจกรรมในพื้นที่สร้างสรรค์ ผลที่ได้ คือ พื้นที่สร้างสรรค์ ควรมีลักษณะเป็นบ้านต้นไม้เนื่องจากมีต้นไม้ใหญ่ให้ความร่มรื่น ในชุมชนมีไม้ปริมาณมาก ล้อมรอบด้วยฐานกิจกรรมต่าง ๆ ได้แก่ ฐานป็นป้าย เชือก ฐานป็นป้ายวงล้อ ฐานชิงช้า ฐานกระดานลื่น ฐานทราย ฐานการเดินทรงตัว การก่อสร้างใช้งบประมาณสนับสนุนจากโครงการมหัศจรรย์สื่อสร้างสรรค์ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) และสมาชิกในชุมชนร่วมบริจาควัสดุ เช่น ทราย กระเบื้องมุงหลังคาไม้ ท่อน้ำพีวีซีขนาดใหญ่เพื่อทำกระดานลื่น ล้อยางรถยนต์เก่า ซึ่งเป็นพื้นที่ทางกายภาพที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็ก ตามแนวคิดการจัดพื้นที่ดี ภายใต้โครงการมหัศจรรย์สื่อสร้างสรรค์ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และให้ครูประจำศูนย์เด็กเล็กออกแบบกิจกรรมและพาเด็กไปทำกิจกรรมในพื้นที่สร้างสรรค์อย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง ออกแบบกิจกรรมให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมของชุมชน เช่น การให้เด็กผลิตเทียนพรรษา การผลิตกระทง และกำหนดกติกาชุมชนเพื่อให้ชุมชนมีส่วนร่วม คือ 1) ชุมชนร่วมกันสื่อสารเรื่องการดูแลเด็ก เยาวชนในชุมชน 2) ชุมชนต้องมีกิจกรรมสร้างสรรค์ในพื้นที่สร้างสรรค์ อย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง และ 3) ทุกคนในชุมชนร่วมช่วยกันดูแลรักษาความสะอาดพื้นที่สร้างสรรค์ ดังเช่นการสนทนากลุ่มผู้นำชุมชน ให้ความเห็นว่า “มีต้นไม้ใหญ่ ร่มรื่นมาก ควรสร้างบ้านต้นไม้ให้เด็กเล่น” “ควรมีฐานการเล่นหลาย ๆ ฐาน รอบๆบ้านต้นไม้”

1.3 การออกแบบกิจกรรมที่ทำในพื้นที่สร้างสรรค์ เพื่อให้เกิดความต่อเนื่อง โดยกำหนดให้จัดกิจกรรมเดือนละ 1 ครั้ง พร้อมทั้งจัดทำตารางกิจกรรมและกำหนดผู้รับผิดชอบ

วัน-เวลา	กิจกรรม	ผู้รับผิดชอบ	ผู้ประชาสัมพันธ์
พฤษภาคม	พัฒนาพื้นที่สร้างสรรค์ : ปลุกต้นไม้ พืชสมุนไพร ผลิตปุ๋ยหมัก	คณะทำงาน	ผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้านผ่าน เสียงตามสาย
มิถุนายน	ตลาดนัด 3 ดี	ศูนย์เด็กเล็ก/วัด	ผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้านผ่าน เสียงตามสาย
กรกฎาคม	กิจกรรมฝึกแปลงร่าง เสริมสุขภาพ หล่อเทียนพรรษาแบบภูมิปัญญาท้องถิ่น	ศูนย์เด็กเล็ก/ผู้ปกครอง/ผู้สูงอายุ/ วัด	ผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้านผ่าน เสียงตามสาย
สิงหาคม	กิจกรรมอุ่นไอรัก (วันแม่): ผลิตสื่อสร้างสรรค์ วันแม่	ศูนย์เด็กเล็ก/วิทยาลัยพยาบาลบรม ราชชนนี พะเยา	ผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้านผ่าน เสียงตามสาย

2. ผลการสร้างพื้นที่สร้างสรรค์ตามแผน (action) สามารถดำเนินการสร้างพื้นที่สร้างสรรค์ ตามที่ได้ร่วมกันออกแบบและทำกิจกรรม ตามแผนที่กำหนดไว้ ดังเช่นการสนทนากลุ่มผู้นำชุมชน ให้ความเห็นว่า “ช่วยกันสร้างโดยใช้ไม้ที่มีในหมู่บ้าน และประชาสัมพันธ์ให้คนในหมู่บ้านช่วยกันบริจาควัสดุ”

3. ผลการสังเกต (observing) ติดตามการสร้างพื้นที่สร้างสรรค์ พบว่า ทุกกิจกรรมการสร้างพื้นที่สร้างสรรค์ และกิจกรรมที่กำหนดไว้ สามารถดำเนินการในพื้นที่ได้อย่างต่อเนื่อง แต่ความสนใจในการเข้าร่วมกิจกรรมลดลง กลุ่มที่เข้าร่วมกิจกรรม คือ กลุ่มผู้ปกครองกลุ่มเดิม

4. ผลการสะท้อนข้อมูลปัญหา อุปสรรคและแนวทางแก้ไข (reflecting) ผลการสะท้อนข้อมูลปัญหา

อุปสรรคและแนวทางแก้ไข มีประเด็นที่สำคัญ ดังนี้

4.1. ปัญหาและอุปสรรคในการสร้างพื้นที่สร้างสรรค์ มีประเด็นย่อยที่สำคัญ ประกอบด้วย 3 ประเด็นย่อย ดังนี้

4.1.1 ปัญหาและอุปสรรคที่พบตามความเห็นของกลุ่มผู้ปกครอง คือ 1) มีการใช้พื้นที่เฉพาะกลุ่ม ศูนย์เด็กเล็ก และใช้ทำพิธีบวงสรวงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ปีละ 1 ครั้งเท่านั้น ทำให้เกิดความไม่สม่ำเสมอในการใช้พื้นที่ 2) เป็นพื้นที่ว่างเปล่า ไม่มีผู้ดูแลหลัก ทำให้ไม่สามารถทำกิจกรรมที่ต่อเนื่องได้ 3) การใช้พื้นที่เป็นการเพิ่มภาระให้กับหมู่ 13 เสียค่าไฟ ค่าน้ำ 4) ป่วย-ตายาย ซึ่งเป็นผู้ดูแลหลัก ไม่มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรม 5) กิจกรรมเน้นที่เด็กเล็กจึงขาดการมีส่วนร่วมของชุมชน 6) เวลาในการทำกิจกรรมไม่เหมาะสม ผู้ปกครองไม่สามารถมาร่วมได้ 7) การประชาสัมพันธ์ไม่ทั่วถึงและมีความกระชั้นชิด จึงทำให้ร่วมกิจกรรมของลูกไม่ได้ 8) ขาดวัสดุ อุปกรณ์ ในการผลิตสื่อในครอบครัว ดังเช่น การสนทนากลุ่มผู้ปกครอง ให้ความเห็นว่า “อยากมาร่วมกิจกรรมกับเด็ก ๆ แต่ควรแจ้งเวลาในการทำกิจกรรมล่วงหน้า จะได้เคลียร์การเคลียร์งานมาร่วมได้”

4.1.2 ปัญหาและอุปสรรคที่พบตามความเห็นของกลุ่มผู้นำชุมชน คือ 1) ขาดคนรับผิดชอบพื้นที่ที่ชัดเจน จึงไม่เหมาะกับการทำกิจกรรมที่ต่อเนื่อง 2) การให้ชุมชนเป็นกรณีเริ่มกิจกรรมเป็นเรื่องที่ทำได้ยากเพราะคนในชุมชนต้องทำงานหารายได้ 3) “หอเจ้าบ้าน” เป็นสถานที่ที่ละเอียดอ่อนต่อความรู้สึกของคนในชุมชน การจะทำกิจกรรมใดๆ ต้องระวังเรื่องการลบหลู่สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งเป็นความเชื่อความศรัทธาของคนในชุมชน ดังเช่นการสนทนากลุ่มผู้นำชุมชน ให้ความเห็นว่า “หอเจ้าบ้านเป็นสถานที่ที่ละเอียดอ่อนต่อความรู้สึกของคนในชุมชน การจะทำกิจกรรมใด ๆ ต้องระวังเรื่องการลบหลู่สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งเป็นความเชื่อความศรัทธาของคนในชุมชน โดยเฉพาะ ชาวบ้านหมู่ 13”

4.1.3 ปัญหาและอุปสรรคที่พบตามความเห็นของเด็กวัยรุ่น คือ 1) ขาดการทำความสะดวกสบายพื้นที่ทำให้ไม่ดึงดูดให้เข้าไปทำกิจกรรม น่ากลัวเพราะเป็น “หอเจ้าบ้าน” ซึ่งเป็นสถานที่ที่ใช้บวงสรวงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ตามความเชื่อของชุมชน 2) ขาดการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนกลุ่มอื่น ๆ ดังเช่นการสนทนากลุ่มเด็กวัยรุ่น ให้ความเห็นว่า “หอเจ้าบ้านมีความน่ากลัว เป็นที่ที่ใช้ทำพิธีบวงสรวงสิ่งศักดิ์สิทธิ์”

4.2 แนวทางแก้ไขปัญหาการสร้างพื้นที่สร้างสรรค์ ผู้ให้ข้อมูลมีมุมมองในการเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาพื้นที่สร้างสรรค์ จำนวน 3 ประเด็นที่สำคัญ ดังนี้

4.2.1 แนวทางแก้ไขปัญหาการสร้างพื้นที่สร้างสรรค์ตามความเห็นของกลุ่มผู้ปกครอง คือ 1) การทำกิจกรรมต้องให้เด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเข้าใจร่วมด้วย เนื่องจากเด็กจะนำข้อมูลไปเล่าให้ผู้ปกครองฟังที่บ้าน 2) ควรดึงปราชญ์ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วม เพราะคือธรรมชาติของชุมชน 3) ควรนำเด็กอนุบาลจากโรงเรียนประถมมาร่วมด้วย 4) ผู้ดูแลส่วนใหญ่ คือ ผู้สูงอายุจึงควรมีผู้สูงอายุมาร่วมกิจกรรมด้วย 5) สรรหาวิทยากรภายนอกมาให้ความรู้เป็นระยะๆ และมีการทำกิจกรรมซ้ำๆ เพื่อเพิ่มทักษะในการผลิตสื่อ 6) จัดสรรเวลาที่เหมาะสม คือ วันเสาร์ช่วงเช้า 7) ควรทำกิจกรรมเดือนละ 1 ครั้งในช่วงกลางเดือน 8) ควรมีการประชาสัมพันธ์กิจกรรมผ่านผู้ใหญ่บ้าน ผู้ปกครอง และแจ้งล่วงหน้าประมาณ 1 สัปดาห์ 9) ขอสนับสนุนวัสดุ อุปกรณ์ ในการทำกิจกรรมจากเทศบาล แกนนำชุมชน และผู้ปกครอง 10) ลักษณะกิจกรรมควรเป็นการลงมือทำร่วมกัน ดังเช่นการสนทนากลุ่มผู้ปกครอง ให้ความเห็นว่า “ควรทำกิจกรรมเดือนละ 1 ครั้ง ช่วงกลางเดือน เพราะไม่ซ้ำซ้อนกับกิจกรรมอื่น ๆ”

4.2.2 แนวทางแก้ไขปัญหาการสร้างพื้นที่สร้างสรรค์ ตามความเห็นของกลุ่มผู้นำชุมชน คือ

1) ควรจัดกิจกรรมที่ศูนย์เด็กเล็กเป็นหลัก เนื่องจากสะดวกและมีคนดูแลตลอดเวลาและมีปัจจัยเพื่อการพัฒนา มากกว่า ที่สร้างไว้ในพื้นที่หอเจ้าบ้าน ควรใช้เป็นที่สำหรับโชว์ผลงานจะเหมาะสมกว่าการไปเริ่มต้นกิจกรรมที่นั่น

2) ควรสื่อสารทำความเข้าใจกับชุมชน หมู่ 13 ให้มากขึ้น เพื่อป้องกันการเข้าใจผิดเรื่องการใช้พื้นที่ “ศาลเจ้าบ้าน”

3) การออกแบบกิจกรรมไม่ควรโลดโผนเพื่อเป็นการเคารพสถานที่ คงกิจกรรมตามประเพณีไว้ เช่น การเลี้ยงผี เนื่องจากเป็นการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมให้เด็กรุ่นหลังได้รับรู้และสืบทอด 4) เปิดโอกาสให้ทุกกลุ่มได้เข้ามาร่วมกิจกรรม ไม่จำกัดเพียงแค่กิจกรรมของศูนย์เด็กเล็ก 5) ควรสอบถามความต้องการของคนในชุมชน เพราะถ้าเป็นความต้องการจากชุมชนจะมีโอกาสประสบความสำเร็จสูง 6) ควรมีคณะทำงานเป็นผู้ออกแบบ เป็นแกนนำในการทำกิจกรรมแต่ละครั้ง 7) บูรณาการงบประมาณกับเทศบาล 8) ควรกำหนด/ประกาศใช้นโยบาย หรือข้อตกลงร่วม หรือ กฎกติกาเพื่อให้ชุมชนได้เข้าใจ 8) จัดกิจกรรมที่สร้างประโยชน์ให้กับคนส่วนใหญ่ ดังเช่นการสนทนากลุ่มผู้นำชุมชน ให้ความเห็นว่า “ควรจัดกิจกรรมที่ศูนย์เด็กเล็กเป็นหลัก เพราะสะดวกและมีคนดูแลตลอดเวลา”

4.2.3 แนวทางแก้ไขปัญหาการสร้างพื้นที่สร้างสรรค์ ตามความเห็นของเด็กวัยรุ่น (อายุ 14-16 ปี)

คือ 1) ต้องการออกแบบให้มีพื้นที่นั่งสำหรับผู้ปกครอง มีพื้นที่ออกกำลังกาย ระหว่างรอบบุตรหลานทำกิจกรรม 2) จัดหาคนไปทำความสะอาด 3) เชิญชวนเด็กและผู้ปกครองมาเล่น 4) ควรปลูกผักปลอดสารพิษ 5) จัดกิจกรรมให้น้อง ๆ มีความคิด เรื่องการทำอาหารหรือขนมไทยของท้องถิ่น หรือเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพที่ผลิตจากวัตถุดิบจากธรรมชาติ ที่ปลอดสารพิษและสารเคมี 6) จัดตลาดเดือนละ 1 ครั้ง ดังเช่นการสนทนากลุ่มเด็กวัยรุ่น ให้ความเห็นว่า “ควรมีกิจกรรมทำอาหารหรือเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพที่ผลิตจากวัตถุดิบจากธรรมชาติที่ปลอดสารพิษและสารเคมี”

4.3 ผลการสังเคราะห์องค์ประกอบของการสร้างพื้นที่สร้างสรรค์ รายละเอียด ดังนี้ ผลการสังเคราะห์ องค์ประกอบของการสร้างพื้นที่สร้างสรรค์ ทำให้เกิดรูปแบบพื้นที่สร้างสรรค์อย่างมีส่วนร่วมสำหรับเด็กวัยก่อนเรียน มีลักษณะเป็น RONGHA Model โดยมีแนวทาง ดังนี้

1) ประกาศใช้กติกาชุมชน (R: regulation) ให้สมาชิกในชุมชนร่วมมือกันทำกิจกรรมต่างๆ เพราะ การพัฒนาพื้นที่สร้างสรรค์ เป็นความรับผิดชอบร่วมกันระหว่างองค์กรใน ชุมชน ระดับครอบครัว ในการมีส่วนร่วม พัฒนาพื้นที่สร้างสรรค์อย่างต่อเนื่อง

2) การจัดองค์กร (O : organization) เพื่อพัฒนาพื้นที่สร้างสรรค์ ที่ประกอบด้วย คน แต่งตั้งคน ที่เป็นผู้นำ คือ ตัวแทนจากเทศบาล จำนวน 2 คน และคณะทำงานที่ประกอบด้วย แกนนำชุมชน เช่น ผู้ใหญ่บ้าน หรือ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่บ้านละ 1 คน ผู้ปกครองของเด็ก หมู่บ้านละ 2 คน ครูประจำศูนย์เด็กเล็ก โดยเป็นคนที่อยู่ในหมู่บ้านเขต 1 เพื่อเป็นตัวกลางในการประสานงาน มีหน้าที่วางแผนกิจกรรม ประชาสัมพันธ์กิจกรรมในแต่ละครั้ง ขับเคลื่อนกิจกรรม ประสานงาน ตัดสินใจแก้ปัญหา ตลอดจนประเมินผลการจัดกิจกรรม โดยมีสายการบังคับบัญชา จากบนลงล่าง เพื่อให้มีอำนาจในการบริหารจัดการ ตัดสินใจแก้ปัญหาได้ และการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบ ของคณะทำงานให้ชัดเจน เงิน วางแผนด้านงบประมาณ โดยบรรจุไว้ในแผนประจำของเทศบาล เพื่อให้สามารถดำเนิน กิจกรรมได้อย่างต่อเนื่องตลอดทั้งปี ตลอดจนถึงการจัดสรรงบประมาณที่ใช้ในการดูแลสถานที่ ที่เป็นพื้นที่สร้างสรรค์

เช่น ค่าน้ำ ค่าไฟ เวลา จัดสรรเวลาในการทำกิจกรรมตามเวลาที่กำหนด คือ ในวันเสาร์ ช่วงเช้า เดือนละ 1 ครั้ง วัสดุวางแผนจัดสรร สรรหา วัสดุ อุปกรณ์ในการจัดทำกิจกรรมแต่ละครั้ง

3) การสำรวจความต้องการของผู้ปกครอง (N: need) เป็นระยะ นำความต้องการมาออกแบบกิจกรรม ให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกลุ่มเด็กปฐมวัย ผู้ปกครอง ผู้สูงอายุ เยาวชนและนักเรียนในชุมชน แสดงออกทางด้านความคิดสร้างสรรค์ได้อย่างหลากหลาย

4) การแนะนำความรู้ (G: guide) จากองค์กร วิทยากรภายนอก หรือจากภูมิปัญญาท้องถิ่น ถ่ายทอดความรู้ทั้งเรื่องส่งเสริมพัฒนาการเด็ก และเสริมเรื่องที่เป็นประโยชน์ต่อผู้ปกครอง เช่น สมุนไพร หรือเรื่องความรู้ใหม่ ๆ เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในชุมชน

5) เน้นการส่งเสริมสุขภาพกายและจิต (H : health and happily) ทั้งการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก อาหาร การออกกำลังกาย การปลูกผักและสมุนไพร เพื่อเป็นการส่งเสริมพัฒนาการกล้ามเนื้อมัดใหญ่ของเด็กโดยการได้ยกอุปกรณ์ในการปลูกผักและสมุนไพร อีกทั้งผู้ปกครองที่มารอเด็ก ได้มีความรู้ และไม่รู้สึกรำคาญกับการมารอคอย

6) การสนับสนุนจากองค์กรในท้องถิ่น (A: assistance) และบูรณาการงบประมาณ กิจกรรม ร่วมกันระหว่าง เทศบาล โรงเรียน วัด โรงเรียนผู้สูงอายุ ศูนย์เด็กเล็ก โดยอาศัยปัจจัยสนับสนุน ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สนับสนุนให้เกิดความสำเร็จ ได้แก่ นโยบายจากภาคท้องถิ่น กลไกสนับสนุนทางการเงิน และวัสดุอุปกรณ์ ตลอดจนแรงผลักดันให้เกิดการร่วมกิจกรรมผ่านนโยบายของท้องถิ่น การบูรณาการกิจกรรมร่วมกันระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ในชุมชน การใช้ครอบครัวต้นแบบ

อภิปรายผล

1. ผลการค้นหาค่าปัญหาและอุปสรรคในการสร้างพื้นที่สร้างสรรค์ พบว่า มีการใช้พื้นที่เฉพาะกลุ่มศูนย์เด็กเล็ก มีค่าใช้จ่ายที่เกิดจากการทำกิจกรรม พื้นที่สร้างสรรค์เน้นที่เด็กเล็ก จึงขาดการมีส่วนร่วมของชุมชน การประชาสัมพันธ์ไม่ทั่วถึงและมีความกระชั้นชิด ขาดวัสดุ กิจกรรมที่จัดในอุปกรณ์ ในการทำกิจกรรม การให้ชุมชนเป็นคณริเริ่มกิจกรรมเป็นเรื่องที่ทำได้ยาก นอกจากนี้พื้นที่สร้างสรรค์ตั้งอยู่ในหมู่ 13 กลุ่มที่เข้าร่วมมากที่สุด คือ สมาชิกในหมู่ 13 เนื่องจากผู้ดูแลเด็กส่วนใหญ่ คือ ปู่ย่าตายาย จึงไม่สะดวกในการเดินทาง ผลการศึกษาที่พบสามารถอธิบายได้ว่า การมีพื้นที่สร้างสรรค์สำหรับเด็กวัยก่อนเรียนได้มีการริเริ่มกิจกรรมที่สมาชิกในชุมชนเห็นถึงประโยชน์ของกิจกรรม แต่การใช้พื้นที่จะเกิดประโยชน์เฉพาะกลุ่มเด็กวัยก่อนเรียน เนื่องจากการที่นำเด็กมาเข้าร่วมกิจกรรมในแต่ละครั้งผู้ปกครองต้องมาส่งและเฝ้าบุตรหลานจนกว่าจะเสร็จสิ้นกิจกรรม โดยใช้เวลาประมาณครึ่งวัน ด้วยเหตุนี้การพัฒนาพื้นที่ที่สามารถสร้างประโยชน์ให้เกิดขึ้นกับผู้ปกครอง โดยจัดกิจกรรมให้ผู้ปกครองได้มีส่วนร่วมจะเกิดประโยชน์มากขึ้น ทั้งในรูปแบบให้ความรู้หรือการเสริมทักษะ สอดคล้องกับการศึกษาของสมปอง สุวรรณภุมมาและสำเร็จ ไกยวงศ์ (2561) ที่พบว่า คนในชุมชนมีความต้องการด้านสังคม ต้องการความรู้เพื่อการพัฒนาท้องถิ่นให้น่าอยู่ ต้องการการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้กับเด็กและเยาวชน ดังนั้นการใช้พื้นที่สร้างสรรค์จะเกิดประโยชน์มากขึ้นถ้าจัดกิจกรรมครอบคลุมกลุ่มผู้ปกครองด้วย

2. ผลการออกแบบพื้นที่สร้างสรรค์ สามารถสังเคราะห์ได้ 6 องค์ประกอบ ตามรูปแบบร่องห้าโมเดล (RONGHA Model) มีรายละเอียดดังนี้ ประกาศใช้กติกาชุมชน (R : regulation) ให้สมาชิกในชุมชนร่วมมือกันทำกิจกรรมต่างๆ ในการพัฒนาพื้นที่สร้างสรรค์อย่างต่อเนื่อง การจัดองค์กร (O: organization) เพื่อพัฒนาพื้นที่สร้างสรรค์ ที่ประกอบด้วย

คน เงิน เวลาและสิ่งของโดยการแต่งตั้งคณะทำงานจากคนในชุมชนเพื่อบริหารทรัพยากรทางการบริหารและประสานงานในทุกๆ กิจกรรม สสำรวจความต้องการของผู้ปกครอง (N : need) เป็นระยะๆ นำความต้องการมาออกแบบกิจกรรม ให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกลุ่มเด็กปฐมวัย ผู้ปกครอง ผู้สูงอายุ เยาวชนและนักเรียนในชุมชน แนะนำให้ความรู้ (G: guide) กับสมาชิกในชุมชน ทั้งจากวิทยากรภายนอกและปราชญ์ชาวบ้าน เน้นการส่งเสริมสุขภาพกายและจิตใจ (H: health and happily) องค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนในท้องถิ่นให้การช่วยเหลือ (A: assistance)

ผลการศึกษาที่พบสามารถอธิบายได้ว่า การประกาศใช้กติกาชุมชน (regulation) ให้สมาชิกในชุมชนร่วมมือกันทำกิจกรรมต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน เพราะการพัฒนาพื้นที่สร้างสรรค์สำหรับเด็กก่อนวัยเรียน เป็นความรับผิดชอบร่วมกันระหว่างองค์กร และสมาชิกในชุมชน สิ่งสำคัญของการสร้างพื้นที่สร้างสรรค์ให้เกิดความต่อเนื่อง จึงควรส่งเสริมให้ชุมชนได้ปฏิบัติตามกติกาชุมชน เพื่อเป็นข้อปฏิบัติเพราะกติกาชุมชนเป็นกฎเกณฑ์หรือข้อตกลงที่กำหนดขึ้นที่ช่วยให้คนในสังคมทำกิจกรรมร่วมกันได้อย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย และทำให้ทุกคนอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข (สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, 2553) ดังนั้นเมื่อสมาชิกในชุมชนปฏิบัติตามกติกาชุมชนแล้วผลที่เกิดจากการปฏิบัติตามกติกาชุมชนอย่างต่อเนื่องจะกลายเป็นวิถีวัฒนธรรมชุมชนอย่างยั่งยืน สิ่งสำคัญที่จะทำให้กติกาชุมชนมีประสิทธิภาพ จึงต้องนำกติกาไปปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง จะสามารถปรับเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรมของสมาชิกในชุมชนได้ (อมรรัตน์ กุลสุจริต, เพ็ญประภา ภัทรานุกรม, สุจิตรา สามัคคีธรรม, ปรีชา ปิยจันทร์, และหฤทัย กมลศิริสกุล, 2563)

การสร้างพื้นที่สร้างสรรค์ต้องมีการจัดองค์กร (organization) คือ ประกอบด้วย 1) คน โดยแต่งตั้งคณะทำงาน ซึ่งเป็นตัวแทนมาจากทุกหมู่บ้าน 2) เงิน วางแผนด้านงบประมาณ โดยบรรจุไว้ในแผนประจำปีของเทศบาล 3) เวลา จัดสรรเวลาในการทำกิจกรรมตามเวลาที่กำหนด 4) วัสดุ วางแผนสรรหาวัสดุ ในการจัดทำกิจกรรมแต่ละครั้ง ซึ่งคน งบประมาณ และวัสดุ เป็นทรัพยากรทางการบริหารโดยอาศัยการบริหารจัดการ ซึ่งจะสามารถทำให้การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นการจัดระเบียบทรัพยากรทางการบริหารเพื่อสร้างพื้นที่สร้างสรรค์จึงเริ่มต้นจากทรัพยากรมนุษย์ โดยการเลือกคณะทำงานที่อาศัยอยู่ในชุมชนจะเข้าใจธรรมชาติของชุมชนเป็นอย่างดี สอดคล้องกับ ปณณธรณ เรียงชัยพุกษ์ (2560) ที่กล่าวว่า การบริหารงานโดยอาศัยคนที่มีความเข้าใจธรรมชาติขององค์กรจะสามารถใช้หลักการบริหารให้เกิดประโยชน์ บรรลุตามเป้าหมายที่ต้องการ และต้องอาศัยการวางแผน การควบคุม การประสานงาน จนทำให้คนในองค์กรเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ อีกประการหนึ่ง คือ การวางแผนงบประมาณ การควบคุมค่าใช้จ่ายให้มีประสิทธิภาพ จะทำให้การบริหารงานสำเร็จได้ตามเป้าหมาย ดังเช่นการศึกษาของ กัญญาภัทร ศรีเมือง (2560) พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กต้องมีการจัดสรรงบประมาณอย่างเพียงพอในการจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการของเด็ก ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผน ร่วมเสนอแนวทางการแก้ปัญหา

สำรวจความต้องการของผู้ปกครอง (need) และนำความต้องการมาออกแบบกิจกรรม การสร้างพื้นที่สร้างสรรค์ต้องพัฒนาให้ประชาชนในชุมชนคิดและตัดสินใจบนพื้นฐานความต้องการของชุมชนเอง เพื่อให้เกิดความคิดว่างานเป็นของทุกคนในชุมชนและช่วยกันดูแล แต่จากสภาพสังคมและเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ชุมชนจึงมีความต้องการเพื่อพัฒนาชุมชนให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น จากการศึกษาของเสาวภา สุขประเสริฐ (2562) พบว่า ความต้องการของชุมชน มี 4 ด้าน คือ 1) ด้านการออม 2) ด้านสวัสดิการชุมชน 3) ด้านการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์

จากทุนชุมชน 4) ด้านการสร้างกฎเกณฑ์ชุมชน สอดคล้องกับการศึกษาของ สมปอง สุวรรณภุมมา และ สำเร็จ ไกยวงศ์ (2561) ที่พบว่า ประชาชนมีความต้องการด้านสังคม มีความต้องการความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพอนามัย การดูแลผู้สูงอายุ การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้กับเยาวชน ความต้องการดังกล่าวเป็นการแสดงความต้องการที่ตอบสนองต่อการพัฒนาตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน และระดับสังคม ดังนั้นการสร้างพื้นที่สร้างสรรค์สำหรับเด็กวัยก่อนเรียน จึงควรต้องออกแบบกิจกรรมโดยชุมชน ตอบสนองความต้องการของชุมชน และครอบครัวสมาชิกในชุมชนทุกกลุ่ม อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมให้สมาชิกในชุมชนได้ใช้พื้นที่สร้างสรรค์นี้ร่วมกัน

มีการแนะนำความรู้ (guide) จากวิทยากรภายนอก หรือจากภูมิปัญญาท้องถิ่น การพัฒนาพื้นที่สร้างสรรค์จำเป็นต้องมีภาครัฐคอยให้การสนับสนุนในส่วนที่เกินขีดความสามารถของประชาชน จำเป็นต้องอาศัยคณะทำงานที่มีภาวะผู้นำเพื่อนำชุมชนสู่การเปลี่ยนแปลง โดยปรีชา พันธสิดา (2565) พบว่า ความต้องการการพัฒนาท้องถิ่น คือ การมุ่งค้นคว้าวิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นและพัฒนาท้องถิ่น ต้องการให้มีกิจกรรมวิเคราะห์และแสวงหาทางเลือกที่เหมาะสมเพื่อตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม ด้วยเหตุนี้วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น จึงเป็นประเด็นที่ชุมชนมีความเห็นว่าเป็นเรื่องสำคัญ โดยเฉพาะการถ่ายทอดความรู้เรื่องสมุนไพร สอดคล้องกับปฏิญญายูเนสโกเพื่อการเดินทางอย่างยั่งยืน (The UNESCO Sustainable Tourism Pledge) ที่มีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน และอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม จึงต้องการการแบ่งปันความรู้ในสิ่งที่ชุมชนมีให้คนในชุมชนได้ตระหนักถึงความสำคัญด้วยการให้ความรู้แก่ชุมชนจะสามารถให้ผลลัพธ์ที่ยั่งยืน (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, 2021) ดังนั้นการสร้างพื้นที่สร้างสรรค์สำหรับเด็กวัยก่อนเรียน ควรเริ่มต้นที่การเพิ่มศักยภาพของประชาชนในชุมชนเพื่อเพิ่มศักยภาพในการพึ่งพาตนเอง ซึ่งต้องได้รับการช่วยเหลือ แนะนำให้ความรู้จากวิทยากร ประชาชนชาวบ้าน แลกเปลี่ยนเรียนรู้กันอย่างต่อเนื่องโดยใช้พื้นที่สร้างสรรค์ให้เกิดประโยชน์ ถือเป็นกระบวนการให้การศึกษาไปสู่การพัฒนาคน และพัฒนาท้องถิ่น

กิจกรรมที่ควรจัดในพื้นที่สร้างสรรค์อย่างต่อเนื่อง คือ การส่งเสริมสุขภาพกายและจิตแก่คนในชุมชน (health and happily) ทุกกลุ่มทั้งการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก อาหาร การออกกำลังกาย การปลูกผักและสมุนไพร ปัจจุบันการณรงค์ชักชวนให้ประชาชนสนใจรักษาสุขภาพและป้องกันโรคผ่านสื่อต่าง ๆ หลากหลายช่องทาง สามารถสร้างความตระหนักให้กับประชาชนได้ ดังนั้นการสร้างพื้นที่สร้างสรรค์สำหรับเด็กวัยก่อนเรียน จึงควรมุ่งเน้นที่ภาวะสุขภาพของคนในชุมชน และให้ความรู้เกี่ยวกับสุขภาพจะเป็นกิจกรรมที่ยั่งยืนต่อการส่งเสริมสุขภาพ ด้วยเหตุนี้การสร้างพื้นที่สร้างสรรค์จึงควรมุ่งเน้นที่การส่งเสริมสุขภาพ ทั้งสุขภาพกายและสุขภาพจิต สอดคล้องกับการศึกษาของ สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2559) พบว่า เด็กประสบภาวะทุพโภชนาการเรื้อรัง (เตี้ย) ภาวะทุพโภชนาการเฉียบพลัน (ผอม) พบในสัดส่วนร้อยละ 5.4 ของเด็กอายุต่ำกว่า 5 ปี และพบสูงสุดในเด็กอายุ 0-5 เดือน ร้อยละ 12.4 สำหรับสุขภาพของคนที่อยู่ตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป มีภาวะอ้วนระดับที่ 1 ร้อยละ 35.9 มีระดับความเครียดน้อย ร้อยละ 59.2 ระดับปานกลาง ร้อยละ 37.0 และประชาชนในชุมชน ร้อยละ 25 เจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรัง (สุธาสิณี ศรีนุ่น และ คณะ, 2560) ประชาชนต้องการจัดการกับความเครียด และต้องการให้เจ้าหน้าที่ออกหน่วยบริการให้ความรู้ในการดูแลสุขภาพ และตรวจสุขภาพประจำปี (วลัยนารี พรหมลา, สุกัลยา ศรีทธาธรรมกุล, พิลาส สว่างสุนทรเวชย์ และ พินิดา จิวะไพศาลพงศ์, 2562) ดังนั้นการสร้างพื้นที่สร้างสรรค์ จึงควรออกแบบกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ ให้ความรู้ที่เกี่ยวกับสุขภาพ

การได้รับการสนับสนุน (assistance) จากองค์กรในท้องถิ่น และบูรณาการงบประมาณ กิจกรรม ร่วมกัน ระหว่าง เทศบาล โรงเรียน วัด โรงเรียนผู้สูงอายุ ศูนย์เด็กเล็ก โดยอาศัยปัจจัยสนับสนุนที่ทำให้เกิดความสำเร็จ ได้แก่ นโยบายจากภาคท้องถิ่น การเงิน และวัสดุอุปกรณ์ แต่ ฤชณา จุลสงค์ และ ปิ่นททัย หนูนวนล (2563) พบว่า ขาดการเชื่อมประสานระหว่างครอบครัวและชุมชน ที่เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็กและเยาวชน ชุตติมา ทองวชิระ และคณะ (2561) พบว่า ปัญหาของการพัฒนาสุขภาพชุมชน คือ ขาดการสนับสนุนอย่างต่อเนื่องจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการสร้างความร่วมมือระหว่างกลุ่มต่างๆ ภายในชุมชน องค์กรที่สำคัญในชุมชน คือ องค์กรบริหารส่วนตำบล ควรสนับสนุนโดยจัดทำแผน/งบประมาณ ช่วยเหลือสนับสนุน ส่งเสริม เกี่ยวกับการดำเนินการด้านสุขภาพ ซึ่งกิจกรรมดังกล่าว องค์กรบริหารส่วนตำบลมีบทบาทในการเป็นผู้นำและริเริ่มโครงการ จัดสรรงบประมาณอย่างเพียงพอและเหมาะสม มีการวางแผนให้ความรู้แก่ประชาชน ตลอดจนส่งเสริมการมีส่วนร่วม จัดสรรวัสดุอุปกรณ์ ที่จำเป็นในการเริ่มต้นและดำเนินโครงการ (สมศักดิ์ ศรีสันติสุข และคณะ, 2563) นอกจากนี้บอยซ์และแคทซ์ (Boyce & Katz, 2019) ที่กล่าวถึงบทบาทของแกนนำในชุมชน คือ การวางระบบสุขภาพให้มีความเข้มแข็ง สื่อสารข้อมูลที่สำคัญเกี่ยวกับความเสี่ยงต่อโรคระบาด สื่อสารเชิงรุกเพื่อสร้างความตระหนักให้แก่ผู้ปกครองและเด็กในการป้องกัน ความเสี่ยงที่จะเกิดจากปัญหาทางสังคม สอดคล้องกับ ธัญญพัทธ์ ภูริพิณสินันท์ (2565) ที่พบว่า บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและองค์กรต่าง ๆ ในการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชน คือการเสริมสร้างค่านิยมและจิตสำนึกของชุมชนในการร่วมมือกันดูแลประโยชน์สาธารณะ สนับสนุนส่งเสริมให้ประชาชน องค์กรประชาชนและประชาคม ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาร่วมกัน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1) ชุมชนมีบทบาทสำคัญในการมีส่วนร่วมจัดพื้นที่สร้างสรรค์สำหรับเด็กวัยก่อนเรียน ดังนั้นความร่วมมือของเทศบาล พ่อแม่-ผู้ปกครอง แกนนำชุมชน ครูประจำศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ในการออกแบบกิจกรรมให้สอดคล้องกับบริบทของชุมชน เป็นสิ่งสำคัญเพื่อให้ใช้พื้นที่สร้างสรรค์ให้เกิดประโยชน์สูงสุด และเกิดความต่อเนื่อง

2) การพัฒนาพื้นที่สร้างสรรค์สำหรับเด็กวัยก่อนเรียน ต้องอาศัยปัจจัยในการสนับสนุนหลายอย่าง เช่น งบประมาณ เวลา วัสดุ ดังนั้นการกำหนดให้เป็นกิจกรรมที่บรรจุไว้ในแผนงานประจำของเทศบาล จะทำให้การบริหารกิจกรรมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรทำวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบกิจกรรมที่เหมาะสมสำหรับการใช้พื้นที่สร้างสรรค์ที่ส่งผลต่อพัฒนาการของเด็กวัยก่อนเรียน 5 ด้าน คือ พัฒนาการด้านการเคลื่อนไหว พัฒนาการด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กและสติปัญญา พัฒนาการด้านการเข้าใจภาษา พัฒนาการด้านการใช้ภาษา พัฒนาการด้านการช่วยเหลือตนเองและสังคม

เอกสารอ้างอิง

- กฤษณา จุลสงค์ และปิ่นพ็ย หนูนวล. (2563). *แนวทางการสร้างเครือข่ายชุมชนในการมีส่วนร่วมดูแลเด็กปฐมวัยอย่างยั่งยืน*. ใน กุชงค์ เสนานุช (บ.ก.), *รายงานการประชุมการสัมมนาทางวิชาการเนื่องในโอกาสวันสถาปนา คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ครบรอบปีที่ 66 เรื่อง สังคมสงเคราะห์และสวัสดิการสังคม: การปลดล็อกความเหลื่อมล้ำสู่ความยั่งยืน* (295- 310) . กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. สืบค้นเมื่อ 18 สิงหาคม 2566, จาก https://socadmin.tu.ac.th/uploads/socadmin/file_document/Proceeding66year.pdf
- กัญญาภัทร ศรีเมือง. (2560). *การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดฉะเชิงเทรา. ในมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา. การประชุมวิชาการเสนอผลงานวิจัยระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 8 25-26 มีนาคม 2559* (หน้า 201-212). มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- ชุติมา ทองวชิระ, สุชาดา โทผล, ณิชฎพัชร เกียรติวรกานต์, สมศักดิ์ เจริญพูล, จันทรวงศ์ ทรวงเดช, ณิชฎิตา กิจเนตร, ... สุทัศน์ ด้านตระกูล. (2561). *ชุมชนสุขภาวะบนพื้นฐานศักยภาพของชุมชนและการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย: กรณีศึกษาชุมชนท่าเสาดี อำเภอมะนัง จังหวัดสุพรรณบุรี. วารสารมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 5*(ฉบับพิเศษ), 51-61.
- ธัญญพัทธ์ ภูริพิณสินันท์. (2565). *การกระจายอำนาจกับการพัฒนาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทย. วารสาร มจร บาลีศึกษายุทธศาสตร์บริหาร, 8*(1), 85-100.
- ปรีชา พันธุ์สีดา. (2565). *ความต้องการของผู้นำชุมชนในอำเภอมะนัง จังหวัดหนองบัวลำภูที่มีต่อการพัฒนาท้องถิ่นของวิทยาลัยพณิชยบัณฑิต. Journal of Roi Kaensarn Academi, 7*(5), 377-386.
- ปิ่นณธรร ธีรชัยพฤกษ์. (2560). *การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ. วารสาร มจร สังคมศาสตร์บริหาร, 6*(2), 253-267.
- วลัยนารี พรหมลา, สุภัทลยา ศรีทธาธรรมกุล, พิลาส สว่างสุนทรเวศย์ และพินิดา จิระไพศาลพงศ์. (2562). *ความต้องการด้านสุขภาพของประชาชน ตำบลบ้านใหม่ จังหวัดปทุมธานี. วารสารวิจัยรามคำแหง (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์), 22*(1), 12-18.
- สมปอง สุวรรณภุมมา และสำเร็จ ไกยวงศ์. (2561). *ความต้องการและความคาดหวังของชุมชนท้องถิ่นเกี่ยวกับการให้บริการวิชาการแก่สังคมของมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ. วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 7*(1), 78-90.
- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, สุภัทญา เอ็มอิมธรรม, มัทนา บัวศรี, เปาซี วานอง, อัญชานา แสงแก้ว, เว่ย หยาง, ... และสุภาพงษ์ ญาณไพศาล. (2563). *บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลต่อการบริหารจัดการขยะชุมชนสู่ความสำเร็จอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลคูเมือง อำเภอนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ. วารสารวิจัยราชภัฏเชียงใหม่, 21*(2), 112-127.
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. (2561). *แนวคิด 3 ดี สร้างสุข*. สืบค้นเมื่อ 2 เมษายน 2565, จาก <https://www.thaihealth.or.th/Content/44952-%.html>.

- สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2553). *กติกาก*. สืบค้นเมื่อ 22 ธันวาคม 2565, จาก <http://legacy.orst.go.th/knowledges>
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2559). *การสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีในประเทศไทย พ.ศ. 2558-2559*. สืบค้นเมื่อ 9 เมษายน 2565, จาก <https://www.unicef.org/thailand>.
- สำนักสารนิเทศ สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข. (2564). *พ่อแม่เลี้ยงลูกยุคโควิด เพิ่มเวลาให้ลูก ลดการดูจอของเด็ก ส่งเสริมพัฒนาการสมวัย*. สืบค้นเมื่อ 23 เมษายน 2565, จาก <https://pr.moph.go.th/?url=pr/detail/2/07/163139/>
- สุธาสิณี ศรีนุ่น, ลภัสรดา หนู่มคำ, วนลดา ทองใบ, จีราภรณ์ กรรมบุตร, สุกัญญา พูลโพธิ์กลาง, ประกายเพชร วินัยประเสริฐ, ... แสงวรรณ ตั้งแสงสกุล. (2560). *ภาวะสุขภาพและความต้องการทางด้านสุขภาพของประชาชน: กรณีศึกษาชุมชนในเขตเทศบาลเมืองคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี*. *วารสารสาธารณสุขศาสตร์*, 47(1), 55-66.
- สุพัตรา บุญเจียม. (2565). *ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาการเด็กปฐมวัย เขตสุขภาพที่ 7*. *วารสารศูนย์อนามัยที่ 7 ขอนแก่น*, 4(1), 40-60.
- อมรรัตน์ กุลสุจริต, เพ็ญประภา ภัทรานุกรม, สุจิตรา สามัคคีธรรม, ปรีชา ปิยจันทร์, และหฤทัย กมลศิริสกุล. (2563). *กระบวนการติดตั้งระบบและกลไกในการป้องกันและแก้ไขปัญหาคอร์รัปชันโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน: กรณีศึกษาชุมชนบางบัว เขตบางเขน และชุมชนหลังแฟลตร่วมพัฒนา เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร*. *วารสารร่วมพฤษ*, 38(3), 7-21.
- Boyce, M. R., & Katz, R. (2019). Community health workers and pandemic preparedness: current and prospective roles. *Frontiers in Public Health*, 7(62), 1-5. doi:10.3389/fpubh.2019.00062.
- Braun, V. & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3, 77-101.
- Kemmis, S., McTaggart, R., & Nixon, R. (2014). Introducing critical participatory action research. In: Kemmis, S., McTaggart, R., & Nixon, R., *The Action Research Planner*. (1-31). Springer, Singapore.
- Leininger, M. (2002). Culture Care Theory: A Major Contribution to Advance Transcultural Nursing Knowledge and Practices. *Journal of Transcultural Nursing*, 13(3), 189-192
- United Nations Educational Scientific and Cultural Organization. (2021). *The UNESCO sustainable tourism pledge*. Retrieved March 21, 2023, from <https://www.unesco.org/en/articles/UNESCO-sustainable-travel-pledge>